گیاهان دارویی استان لرستان

شهلا احمدی[1و2]، پرویز باباخالو[3]، محمد علی کریمی‌فر[2]

1- مرکز تحقیقات داروهای گیاهی رازی، دانشگاه علوم پزشکی لرستان
2 - مرکز تحقیقات کشاورزی و منابع طبیع استان لرستان
3- عضو هیئت علمی مؤسسه تحقیقات جنگل‌ها و مراتع کشور

یافته / دوره یازدهم / شماره 5 / زمستان 88 / ویژه نامه گیاهان دارویی

چکیده

Ø **مقدمه**: این پژوهش در واحد گیاهان دارویی و محصولات فرعی، مرکز تحقیقات منابع طبیعی و امور دام استان لرستان به مدت 6 سال به اجرا درآمد. هدف از این کار جمع‌آوری و شناسایی گیاهان دارویی موجود در استان لرستان، تعیین رویشگاهها، پراکنش،فرم رویشی، استفاده‌های سنتی، اندام مورد استفاده، روش استفاده، ویژگی‌های گیاه شناسی،نام محلی، نام فارسی و نام علمی گیاهان مذکور بوده است.

Ø **مواد و روش ها**: در همین راستا اقدام به استخراج لیست گیاهان دارویی گزارش شده از استان در منابع مختلف، شناسای افراد بومی صاحب نظر گیاه درمانی در استان و در نهایت جمع آوری و شناسایی گیاهان از سطح استان گردید.

Ø **یافته ها**: در مجموع 151 گیاه دارویی از سطح استان جمع آوری و شناسایی گردید، که این گیاهان متعلق به 63 تیره و 90 جنس می‌باشند، بیشترین گونه‌های جمع آوری شده متعلق به تیره های ***Labiatae, Compositae, Legominosae , Liliaceae , Rosaceae*** و ***Umbelliferae*** است.

Ø **بحث و نتیجه گیری**: طبق بررسیهای بعمل آمده در منابع مختلف 96 گونه گیاهان دارویی از استان گزارش گردیده بود. که در طی این تحقیق 151 گونه گیاه دارویی از سطح استان جمع‌آوری و شناسایی گردید. در مقایسه با گیاهان دارویی جمع‌آوری شده در استان‌های بوشهر 70 گونه (7)، هرمزگان 113 گونه (8)، مرکزی 144 گونه (9)، کردستان 144 گونه (10)، تنوع بیشتری نشان می‌دهد اما در مقایسه با استان‌های زنجان 163 گونه(11)، همدان 315 گونه (12)، قزوین 250 گونه (13)، به نظر می‌رسد که از تنوع کمتری برخوردار است.

Ø **واژه های کلیدی**: گیاهان دارویی، مواد موثره، لرستان

آدرس مکاتبه: خرم آباد، خیابان کشاورزی، مرکز تحقیقات کشاورزی و منابع طبیعی لرستان
پست الکترونیک: shahlaahmadi@yahoo.com

[Downloaded from yafteh.lums.ac.ir on 2026-11-03]

مقدمه

تاچند دهه گذشته آنچه که بعنوان دارو مورد استفاده قرار می‌گرفت از منابع طبیعی وبطور عمده از گیاهان بدست می‌آمد. با پیشرفت سریع علوم داروهای سنتزی در بسیاری موارد جایگزین گیاهان داروئی شدند. تجربه نشان داد که داروهای سنتزی با تمام کارآئی مورد توجه، اثرات نامطلوب بسیاری همراه دارند و روشن گردید که کمتر ماده خالصی وجود دارد که دارای اثرات سوء نباشد ، به همین دلیل امروزه استفاده از گیاهان دارویی مورد توجه بسیار قرار گرفته است.

اما استفاده صحیح از گیاهان دارویی مشروط به وجود اطلاعات دقیق و عملی است که متأسفانه بر اثر مرور زمان و به علت دخالت افراد ناآگاه و سودجو منحرف گشته و مطالب غیر واقعی به آنها اضافه شده است که باید آنها را از هم جدا نمود.

تحقیق در زمینه شناخت گیاهان دارویی استان، تلاشی در جهت پاسخگویی به نیاز وسیع جامعه برای شناخت خواص و کاربرد گیاهان مفید می‌باشد. همچنین اجرای این طرح‌ها درحقیقت به منزله زیر بنایی است که راه را برای تهیه طرحها وپروژه های تحقیقاتی دیگر مانند تعیین مواد موثره و کشت و اهلی کردن گیاهان دارویی را آسان می‌نماید.

استان لرستان با مساحتی نزدیک به 100± 28329 کیلومتر مربع دارای حدود 2 میلیون هکتار منابع طبیعی است که از این مقدار 649 هزار هکتار بصورت اراضی مرتعی و 885000 هکتار جنگل است. همچنین از نظر آب و هوایی دارای چهار اقلیم متفاوت (نیمه خشک، نیمه مرطوب معتدل، نیمه مرطوب سرد و اقلیم ارتفاعات) است.

با توجه به وضعیت خاص پستی و بلندی‌های استان که دارای حداقل ارتفاع 330متر در منطقه پل زال و حداکثر 4050 متر در اشترانکوه می‌باشد و آب‌های سطحی فراوان و مخازن غنی آب زیر زمینی، وجود بیش از 1/5 میلیون هکتار جنگل و مرتع و اقلیم متنوع سبب تنوع چشمگیر فلور استان شده است، بطوریکه تاکنون درفلور ایرانیکا بیش از 1200 گونه گیاهی از استان گزارش گردیده است. تاکنون 600 گونه گیاهی توسط قهرمان(1)و مبین(2)از استان لرستان گزارش گردیده است. در بررسی بعمل آمده در کتب و منابع دارویی 96 گونه گیاه دارویی از استان گزارش گردیده است.

لرستان در غرب ایران بین 46 درجه و51 دقیقه تا 50درجه و 3 دقیقه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ و 32 درجه و37 دقیقه تا 34 درجه و22 دقیقه عرض شمالی از خط استوا قرار گرفته است. در حدود 60 درصدکل استان را اراضی کوهستانی تشکیل می‌دهد. همچنین اراضی تپه‌ای مساحتی معادل 15/5 درصد از کل استان را شامل می‌گردد، که شیب آن 25تا100 درصد می‌باشد. خاک این اراضی به علت وضعیت خاص توپوگرافی و شرایط آب و هوایی، تخریب منابع طبیعی، کشت و کار غلط و چرای بی رویه دارای فرسایش شدید می‌باشد.

مهمترین کوه‌های استان لرستان عبارت از اشترانکوه با ارتفاع 4050 متر در الیگودرز،کوه گرین با ارتفاع 3623 متر بین بروجرد و اشترینان، کوه کمر بسته با ارتفاع 3200 متر در الیگودرز، هشتاد پهلو با ارتفاع 2991 متر در جنوب خرم‌آباد، سفید کوه با ارتفاع 2931 متر در شمال غرب خرم‌آباد ،همچنین کوه های کبیر کوه، قالیکوه، ورخاش، خرگوشناب، پشتکو، بلوران، سرداب، گریوه،است. بزرگترین و مهم‌ترین دشت‌ها و جلگه‌های استان عبارت از دشت سیلاخور در شمال غربی استان با قریب 70 هزار هکتار، دشت الیگودرزدر شرق استان با60 هزار هکتار، دشت کوهدشت در غرب استان با 40 هزار هکتار، دشت الشتر در شمال استان با مساحت30 هزار هکتار، همچنین دشت کرگاه در جنوب شهر خرم‌آباد، ازنا در شرق خرم‌آباد، چغلوندی، نور آباد، طرهان و ناوه در شمال استان است. به علت وضعیت خاص پستی و بلندی‌های استان

[Downloaded from yafteh.lums.ac.ir on 2026-11-03]

لرستان و وجود مخازن غنی در طبقات آهکی و آبدهی چشمه های کارستیک (بین 200لیتر تا سه متر مکعب در ثانیه) این استان حوضه آبریز علیای رودخانه های دز وکرخه را تشکیل می‌دهد وحدود 96 درصد سطح استان در محدوده آبریز این دو رودخانه قرار داشته وبخوبی از نعمت آب سطحی بهره مند است. تغییرات سالانه دما از الگوی جهانی عرض های میانه پیروی می‌کند و وابسته به تغییرات زاویه خورشید است و همانند الگوی دیگر نقاط عرض‌های میانه زنگوله مانند است. بطوریکه میانگین دمای ماهانه از ژانویه (دی) تا جولای (تیر) سیر صعودی داشته و از آن پس شروع به کاهش می‌کند ودر تمام منطقه دی و تیر به ترتیب سردترین و گرمترین ماه‌های سال هستند.

تعداد ماه های گرم یعنی ماهایی که دمای متوسط روزانه آنها از 20 درجه بیشتر است از دو ماه در ایستگاه دره تخت تا هفت ماه در ایستگاه تنگ پنج متغیر است. حداکثر بارندگی ماهانه در مناطق با ارتفاع کمتر در دی ماه در مناطق با ارتفاع بیشتر در آذر یا بهمن رخ می‌دهد و در کل استان چهار ماه از سال خرداد تا شهریور بارندگی در حد صفر است. علت این عدم ریزش باران در فصل گرم سال، وجود پرفشارهای جنب حاره‌ای است که از ورود توده‌های هوای غربی به منطقه جلوگیری می‌کنند.

مواد و روش‌ها

جهت اجرای این طرح در ابتدا با استفاده از منابع موجود اقدام به استخراج لیست گیاهان دارویی گزارش شده از استان گردید . سپس با توجه به شرایط اقلیمی، استان به سه منطقه آب وهوایی، سردسیر، معتدل وگرمسیر تقسیم طبق جدول زمان‌بندی شده اقدام به نمونه برداری گردید. جمع آوری نمونه های گیاهی از سطح استان در حالتی که گیاه کامل (دارای ریشه، ساقه، برگ وگل وحتی الامکان میوه) باشد، انجام گرفت. سپس گیاهان مذکور پرس وخشک گردیده ودر نهایت بر روی کاغذ گلاسه چسبانده شدند. از هر نمونه گیاهی مقداری بصورت خشک تهیه ودر کلکسیون نگهداری گردیده‌اند. جهت شناسایی علمی نمونه های گیاهی از منابع گیاه شناسی (Flora iranica(3)و فلور ترکیه (4)، فلور ایران (5)و...) استفاده شده است ودر نهایت نمونه ها جهت شناسایی دقیق تر وتأئید شناسایی های صورت گرفته به ستاد موسسه ارسال و توسط مشاور گیاه شناسی طرح، شناسائی صورت گرفت. در هنگام جمع آوری گیاهان در خصوص نام محلی وموارد مصرف گیاهان مذکور اطلاعات موجود از ساکنین محل اخذ گردید. علاوه بر این با استفاده از کتاب ونسخ دارویی اطلاعات موجود تکمیل گردید.

یافته ها

در طی این پژوهش 151 گونه گیاهان دارویی از سطح استان جمع‌آوری و شناسایی گردید که نام علمی، نام‌های فارسی و محلی گیاهان جمع‌آوری شده، محل پراکنش و بخش‌های مورد استفاده آنها در جدول 1 آورده شده است. لازم به توضیح است که بر طبق بررسیهای بعمل آمده در منابع مختلف 96 گونه گیاهان دارویی از استان گزارش گردیده بود.

گیاهان دارویی جمع آوری شده متعلق به 63 تیره و 90 جنس می‌باشند، بیشترین نمونه متعلق به تیره‌های *Lamiaceae, Asteraceae, Papilionaceae, Umbelliferae, Cruciferae, Anacardiaceae , Liliaceae* و *Rosaceae* بوده (جدول 3) و شامل 26٪ درخت و درختچه، 26٪ یک ساله، 38٪ چند ساله و 8/2٪ علفی دوساله می‌باشند. برخی از این گیاهان دارای موارد مصرف خاص در استان هستند(جدول 2) که در منابع مختلف به چنین موارد مصرفی اشاره نشده است.

[Downloaded from yafteh.lums.ac.ir on 2026-11-03]

جدول شماره 1- گیاهان دارویی جمع‌آوری شده در استان لرستان

نام علمی	فرم رویشی	نام فارسی	نام محلی	اندام مورد استفاده	پراکنش
Achillea philla	علفی	بومادران	برنج داس	سرشاخه‌های گل‌دار	نوژیان
Achillea wilhelmsii	علفی	بومادران	برنج داس	سرشاخه‌های گل‌دار	ریمله، ویسیان، نوژیان
Adiantum capilus veneris	پایا و چندساله	پرسیاوش	کمرآویز	برگها	معمولان، یافته، بیشه
Allicium cepa	علفی	پیاز	پیاز	پیاز	گیاه زراعی
Allium hirtifolium	علفی	موسیر	ذیل	پیاز	تاف، قالی کوه، چغلوندی، گهر
Allium jesdianum	علفی	پیاز یزدی	بن‌سرخ،سرپا	برگ	سفید کوه
Allium sativum	علفی	سیر	سیر	پیاز	کوهدشت چغابل، زاغه پاازگنه
Altaea officinalis	علفی،پایا	گل ختمی	گل هیرو	گل،ریشه	تخت‌چان میشوند، پل زال، شول اباد، نوراباد، ملاوی
Amygdalus lycioides	درختچه	بادامک	ارجن،ارژن	صمغ	پل‌دختر، چغلوندی، چشمه‌علی
Amygdalus scoparia	درختچه	بادام تلخ	بایم تلونه	بذر	مدبه، معمولان، ملاوی، پل‌دختر، تشکن، کاظم گاو مرده
Anchusa italica	علفی دوساله	گونه‌ای گاوزبان	گل گاو زوو	برگ ، گل	چمشک، شوراب، تنگ فنی
Angalis arrensis	علفی یکساله	آناغالیس	-	کلیه اندام های گیاه	کولکنی، کوهدشت تنگ کبود، دربند کبود، واشیان، نوژیان، خرم‌آباد
Arectium lappa	علفی	بابا آدم	-	ریشه	بروجرد، ونایی
Artemisia annua	علفی یکساله	درمنه	خرس داری	اندام های هوایی	خرم‌آباد
Artemisia haussknechti	خشبی چند ساله	درنمه زاگرسی	-	اندام های هوایی	نوژیان، نور آباد، زاغه
Artemisia persica	چندساله	درمنه	جوشن	سرشاخه‌های گل‌دار،گل	گرین
Astragalus adscendens	چندساله	گزخوانسار	گون گزی	گون	قالی کوه، آق بلاغ، چغلوندی
Astralus sp	علفی،یکساله	گونه‌ای گون	ناخنک	میوه	خرم‌اباد، ویسیان
Berberis integrima	درختچه‌ای	زرشک	زرشک	میوه	ازنا، ونایی
Beta vulgaris	علفی		چغندر	ریشه غده‌ای	بصورت زراعی در بروجرد و مناطق اطراف آن
Bieberateinia multifida	علفی چند ساله	آرمک	-	ریشه	سفیدکوه، الیگودرز، نوژیان
Bongardia chrysogonum	علفی،پایا	سینه کبکی	سرخ داری	پیکررویشی، میوه	الشتر، پل‌دختر ، بولنار، رومشکان، سراب تخت، معمولان، ریمله
Bryonia dioica	چندساله	فاشرا	-	ریشه	یافته

[Downloaded from yafteh.lums.ac.ir on 2026-11-03]

نام علمی	فرم رویشی	نام فارسی	نام محلی	اندام مورد استفاده	پراکنش
Buplerum falcatum	چندساله	چتر گندمی	-	برگ و بذر	گرین، اشترانکوه
Capparis spinosa	درختچه‌ای	علف مار	شمی شیطونی	پوست ریشه	ملاوی، خرم‌آباد، شوراب، تشکن
Capsella bursa pastoria	علفی،یکساله	کیسه کشیش	-	تاج برگدار	شرق خرم‌آباد، ملاوی،
Cardaria draba	علفی،پایا	ازمک	-	بذر	پل هرو، پل‌دختر، خرم‌آباد، الیگودرز
Celtis caucasica	درختی	داغداغان	تایی	میوه وشاخه و ریشه	نوژیان، سفیددشت، ملاوی، چگنی
Cerasus manalab	درختی	محلب	ملهو	میوه ،بذر	گهر، خرم‌آباد، اشترانکوه، شول‌آباد، هسکوان
Cerategus monogyna	درختچه‌ای	زالزالک	گیرچ	میوه	واشیان، خرم‌آباد
Cersis siliquasterum	درختچه‌ای	ارغوان	ارغو	گل،ریشه	معمولان
Cherozophor a obliqua	پایا	گل داغ	گل داغ	سرشاخه‌ها	کوهدشت کونانی، هسکوان، چغلوندی، خرم‌آباد، پل‌دختر
Cichorium intybus	علفی،پایا	کاسنی	چغچغه	گل و ریشه	نوژیان، الیگودرز، چگنی، پانسار، زاغه
Clematis orientalis	پایا	کله ماتیس	،	جوانه تازه،برگ	گرین، خرم‌آباد، ازنا، گهر
Colchicum speciosum	پایا	گل حسرت،	گل گاو جفت	پیاز	گریت، هفت چشمه، معمولان، ریمله
Convoulvus arvensis	علفی یکساله	پیچک صحرایی	پیچک	برگ،گل،بذر،ریشه	الشتر، ویسیان، نورآباد، سفید کوه، معمولان، دره اسپر
Coronilla varia	علفی یکساله	یونجه باغی	،	برگ،بذر	خرم‌آباد، الشتر
Crocus hasskenechtii	پایا	گونه‌ای زعفران	پیشوک	پیاز	ازنا، بیشه
Cuscuta monogyna	علفی یکساله	سس تک‌بذر	دلیمه	گیاه گلدار	الیگودرز،الشتر،گهر،گرین کاکارضا،کهمان، تیان
Cynodon dactylon	علفی چند ساله	مرغ		مرغ	خرم‌آباد، سفید کوه
Daphne mucronata	چندساله	مازریون	الف، تویلک	ساقه پوست و برگ	ویسیان
Descorania sophia	علفی یکساله	خاکشیر	خاکشیر	بذر	شرق خرم‌آباد ،گیلاوند
Echinophora cinera	علفی چندساله	خوشاریزه کوهستانی	فیاله	برگ	گهر، الیگودرز
Echinopora platyloba	علفی چندساله	خوشاریزه	-	برگ	الیگودرز
Ephedra major	درختچه‌ای	ارمک رنگانگ	همیشه سبز	ساقه،برگ	تجره، نورآباد، هسکوان
Epilobium hirsutum	علفی چند ساله	بیدعلفی،	-	برگ	تجره، نورآباد،

[Downloaded from yafteh.lums.ac.ir on 2026-11-03]

پراکنش	اندام مورد استفاده	نام محلی	نام فارسی	فرم رویشی	نام علمی
نوژیان، تنگه فنی، زاغه، سفید کوه، گلهو، کاکارضا	برگ	زرشک	سریش	پایا	*Eremurus persicus*
نوژیان، تنگ فنی، زاغه، هسکوان،گلهو، کاکارضا	برگ	گنل	سنبل بیابانی	پایا	*Ereostachys pulvinaris*
نوژیان	شیرابه	شیرشیرک	فرفیون	علفی چند ساله	*Euphorbia cheriradenia*
بابازید	شیرابه	شیرشیرک	فرفیون	علفی چند ساله	*Euphorbia denticulata*
مناطق مختلف استان کشت می‌گردد	بذر	باقلا	باقلا	یکساله	*Faba vulgaris*
چگنی، زاغه، نورآباد، ونایی، ویسیان، بروجرد	برگها	پقازو	غازیاقی	دوساله	*Falcaria vulgaris*
پل‌دختر میان‌کوه	شیرابه	بژ	آنغوزه	پایا	*Ferula feotida،assa*
سفیدکوه چسکوان	شیرابه	بژ	بادیجه	پایا	*Ferula gumosa Boiss*
کوکلا،پل‌دختر، ملاوی، مدبه	میوه	انجیر	انجیر خوراکی	درختچه‌ای	Ficus *carica*
مدبه،کوکلا، پل‌دختر، مورانی، ملاوی	میوه، شیرابه	انجیر	انجیر	درختچه‌ای	*Ficus carica var.rupestris*
سفیدکوه، کهمان	برگ وتخم	ون	زبان گنجشک	درخت	*Fraxinus excelsior*
دارائی، الیگودرز، هسکوان	میوه وپیاز	اشک مریم	لاله واژگون	چند ساله	*Fritillaria imperialis*
خرم‌آباد، شوراب، ویسیان	برگ	شاه تره	شاه تره	یکساله	*Fumaria parviflora*
چغلوندی، چغلوندی رنجه	برگ	شاه تره	شاه تره	یکساله	*Fumaria vaillanti*
گهر، شول‌آباد، خرم‌آباد، الشتر	سرشاخه	-	شیر پنیر	علفی	*Galium verum*
الشتر	ریزوم	-	علف مبارک	علفی پایا	*Geum urbanum*
بروجرد، ملایر، خرم‌آباد، چغابل	برگ	ملیم	شیرین بیان	علفی پایا	*Glycyrrhiza glabra*
کاکارضا،ویسیان،کوهدشت ،درود	گل، ساقه	کنگر	کنگر	علفی چند ساله	*Gundelia tourneforti*
الیگودرز، گرین	میوه	گلپر	گلپر	علفی پایا	*Heracleum persicum*
معمولان، پل‌دختر، خرم‌آباد، چنار	اعضای هوایی گیاه	،	نعل اسبی	علفی یکساله	*Hippocrepis unisiliqua*
گیاه زراعی	بذر	جو	جو		*Hordeum vulgare*
خرم‌آباد تاف، زاغه، شول آباد، الشتر، نوژیان	برگ بذر	بنگ لیله	بذر ابنج	علفی دوساله	*Hyoscamus nigra*
گهر،خرم‌آباد، تاف ،نورآباد، الیگودرز، پرسک، زاغه	سرشاخه	گل راعی	علف چای	علفی پایا	*Hypericum scaberum*
کهمان، کمالوند	برگ،پوست		گردو	درختی	*Juglans regia*
اشترانکوه	سرشاخه	اوس، اورس	ارس	درختی	*Juniperus excelsa*
ویسیان نثاروله،الشتر ،خرم‌آباد شوراب	میوه،سرشاخه	،	لالمانتیا	علفی یکساله	*Lallemantia iberica*

[Downloaded from yafteh.lums.ac.ir on 2026-11-03]

پراکنش	اندام مورد استفاده	نام محلی	نام فارسی	فرم رویشی	نام علمی
سپیددشت	بذر	هلره	خطر بی برگ	علفی پایا	*Lathyrus aphaca*
چگنی، بروجردسراب چنارستان، ازناگریت، امام زاده احمد،الیگودرز گند مینه، زالیان	سرشاخه وگل آذین	،	خون فام	علفی یکساله	*Lythrum salicaria*
الیگودرز، تجره، خرم‌آباد	برگ	توله	پنیرک	پایا	*Malva neglecta*
زاغه،الیگودرز مقانک،الشتر	سرشاخه‌های گل‌دار	،	فراسیون	پایا	*Marrubium vulgare*
پل زال، نورآباد داریاراحمدی، ویسیان، معمولان	گل خشک	گل باینه	گل بابونه	دوساله	*Matricaria aurea*
پل هرو	گل		بابونه داروئی	علفی،یکساله	*Matricaria recutita*
خرم‌آباد سفید کوه، الشتر، اشترانکوه، ویسیان، نورآباد، نوژیان	سرشاخه گلدار	-	یونجه زرد	علفی دوساله	*Melilotus officinalis*
رازان	برگ	پنبه	پونه	علفی چند ساله	*Mentha longifolia*
نوژیان، خرم‌آباد، چگنی، بابازید	برگ ها	مورد	مورت	درختچه‌ای	*Myrtus communis*
چمشک، ازنا گریت، ویسیان	گیاه کامل	بلمک، کلشک	علف چشمه	پایا و آبزی	*Nasturtium officinale*
گرین	سرشاخه‌های گلدار،	مفرح	مفراح	علفی چند ساله	*Nepeta crispa*
الیگدرز به خمین	گیاه کامل	-	-	علفی	*Nepeta strausii*
بیدستانه	سرشاخه‌های گلدار،	پونه	پونه سای اشترانکوهی	علفی چند ساله	*Nepeta elymatica*
ملاوی، دژپل	گل،شیرابه، برگ	زله	خرزهره	درختچه زینتی	*Nerium oleander*
الشتر هنام، 20 کیلومتری جنوب غرب خرم‌آباد	بذر	سیاه بذر	سیاه بذر هرز	علفی یکساله	*Nigella arvensis*
چگنی، سراب چنگایی	ریزوم و عصاره	-	لاله مردابی زرد	پایا	*Nuphar luteum*
کوهدشت	روغن زیتون ،بذر	کلکومه	زیتون	درخت	*Olea europaea*
الیگودرزآب گرمک ،پل‌دختر، ملاوی، دورود داریاب	ریشه، برگ و گل	-	خارخر	بوته‌های پایا	*Ononis spinosa*
خرم‌آباد ،تشکن	ریشه و برگ	-	خار پیرزن	علفی	*Onopordon acantium*
کاکارضا	غده	-	ثعلب	پایا	*Orchis muscula*
چگنی پانثار، ملاوی، بیشه	میوه،ریشه و برگ	آهن دره	سیاه تلو	درختچه	*Paliurus spinosa، christi*
چمشک کوگان، گهر، ویسیان، معمولان	غنچه‌ها	خشخاش زراعی	خشخاش	علفی یکساله	*Papaver rRhoeasa*
سفیدکوه، بروجرد، الشتر	بذر و میوه	اسفن	اسپند	علفی پایا	*Peganum harmala*

[Downloaded from yafteh.lums.ac.ir on 2026-11-03]

نام علمی	فرم رویشی	نام فارسی	نام محلی	اندام مورد استفاده	پراکنش
Pistacia atlantica	درخت	بنه	کلنگ	شیره گیاه	تخت چان،تنگ فنی، کهمان،سفیدکوه،یافته، کاکارضا،شوراب چنار بگالی،ملاوی، ونایی،ازنا
Pistacia khinjuk	درخت	خنجوک	گلنیگ نرمه	میوه	ملاوی، شوراب چنار بگالی
Plantago lanceolata	علفی پایا	بارهنگ سرنیزه‌ای	-	بذر	خرم‌آباد، پل‌دختر، قلعه رزه، پانسار
Plantago major	پایا	بارهنگ کبیر	-	ریشه، برگ بذر	گهر، خرم‌آباد، پانسار
Plantago psyllium	یکساله،ساقه علفی	اصفرزه	بارهنگ کتانی	برگ، بذر	پل‌دختر، گراشکوه، واشیان
Plantanus orientalis	درخت	چنار	چنار	برگ	خرم‌آباد،
Portulaca oleracea	علفی یکساله	خرفه	پرپلیک	بذر	خرم‌آباد، شوراب، تجره، ویسیان
Punica grantum	درختچه	انار	انار	گل،برگ،میوه،پوست شاخه	چگنی تا تافینه
Pyrus gelabera	درخت	انچوچک	مرو	میوه	تاف، گهر، سفید دشت، هسکوان
Quercus brantii	درخت	بلوط ایرانی		میوه	ملاوی، خرم‌آباد، سفیدکو، چم‌تکله، کوهدشت
Quercus infectoria	درخت	دارمازو،	دار مازی	پوست ،برگ	خرم‌آباد،چم تکله
Reseda luteola	علفی	گونه‌ای ورث	،-	بذر،سرشاخه‌های گل‌دار خشک شده	اشترانکوه، کوهدشت، چگنی
Rhamnus cathartica	درختچه‌های کوچک	سیاه تنگرس طبی	تنگز	شاخه‌های جوان	درود
Rhaphanus sativus	دوساله	ترب	ترپ	ریشه غده‌ای	گیاه زراعی در استان
Rheum ribes	علفی چندساله	ریواس	ریواس	دمبرگ و عرق گیاه	سفیدکوه، الشتر، کاکارضا
Rhus coriaria	درختچه	سماق	سماق، ترش	برگ میوه	ونایی، چگنی سماق
Rosa canina	درختچه	نسترن	گل	قسمت گوشتدار و کوزه‌ای	الشتر
Rubus caesius	درختچه کوتاه رونده	تمشک	گل باغی، گل محمدی	برگ، جوانه گل وریشه	الشتر، تاف تافینه، الشترکهمان
Salix alba	درخت	بید	بید	پوست درخت	خرم‌آباد سفیدکوه
Salvia hydreange	علفی چند ساله	مریم گلی	گل اروانه	سرشاخه گل‌دار	گهر
Salvia multicaulis	علفی چند ساله	مریم گلی پر ساقه	گل اروانه	سرشاخه گل‌دار	معمولان، ریمله، اشتران‌کوه، پرسک،
Salvia reuterano	پایا	مریم گلی اصفهانی	شاینه	اسانس گیاه	گهر، زاغه
Salvia sclarea	دوساله	مریم گلی	شاینه	شرشاخه گل‌دار	ریمله، شوراب

[Downloaded from yafteh.lums.ac.ir on 2026-11-03]

پراکنش	اندام مورد استفاده	نام محلی	نام فارسی	فرم رویشی	نام علمی
اشترینان، پل هرو	اسانس	-	مریم گلی هرز	علفی،پایا	*Salvia virgata*
سفیدکوه، ریمله، خرم‌آباد، الشتر پرسک، چغلوندی	کلیه اعضای گیاه	-	توت روباه	علفی	*Sanguisorba minor*
تنگ فنی کول کنی، پا علم	سرشاخه‌های گل‌دار	جاتره	مرزه خوزستانی	چندساله	*Satureja khuzestanica*
کوهدشت، پل‌دختر	سرشاخه‌های گل‌دار	-	مرزه	چندساله	*Satureja macrosiphone*
ماژین	سرشاخه‌های گل‌دار	جاتره	مرزه رشینگری	چندساله	*Satureja rechingeri*
خرم‌آباد سفیدکوه	ریشه	پینامه نر	،	دوساله	*Smyrnium ausheri*
خرم‌آباد، چم تکله، سفیدکوه	ساقه	پینامه ماده	آوندل	دوساله	*Smyrnium cordifolium*
چغلوندی، زاغه، قالی کوه	برگ، میوه، سرشاخه گلدار	رارژک	تاج ریزی	یکساله،علفی	*Solanum nigrum var.nigrum*
چغلوندی، زاغه، سراب داراب، قالی کوه	میوه	رارژک	تاج ریزی	یکساله	*Solanum nigrum vari homile*
دالانی، زالیان، اشترینان، خرم‌آباد باوی	سرشاخه‌های گلدار	کلکنه	چای کوه	پایا دربن چوبی	*Stachys lavandulifolia*
رازان، گهر، شول‌آباد، نوژیان، الشتر، چگنی، اشترانکوه، بزنوی	پوست	گز	گز	درخت	*Tamarix gallica*
کهمان	گل	-،	بابونه گاوی	دو یا چندساله	*Tanacetum parthenium*
زاغه، درود، سفره کوه	سرشاخه‌های گلدار	-،	مریم نخودی	علفی چند ساله	*Teucrium orientalis*
عمارات، کاکارضا، الشتر پرسک، تی	سرشاخه‌های گلدار	-،	مریم نخودی همدانی	پایا کرکینه پوش	*Teucrium polium*
کاکارضا، گلهو، قالی‌کوه، الیگودرز،	سرشاخه‌های گلدار	ازبوه،ازگوه	آویشن	پایا بوته‌ای	*Thymus daenensis*
الشتر پرسک، کمندان، کهمان،	سرشاخه‌های گل‌دار	ازبوه	آویشن	بوته‌ای پایا	*Thymus eriocalyx*
الیگودرز دره دایی	سرشاخه‌های گل‌دار	ازبوه	آویشن	بوته‌ای پایا	*Thymus falax*
گهر،شول‌آباد،ملاوی،الشتر،معمولان، خرم‌آباد،ریمله،الشتر،سپیدکوه	برگ، میوه	شنگ	شنگ	پایا	*Tragapogon caricifolius*
خرم‌آباد	ریشه،میوه	پی کوله	خارخسک	علفی	*Tribulus terrestris*
ازنا	ریزوم	کر پی	لوئی کرپی	پایا تالابی آبزی	*Typha latifolia*
چگنی	پوست ثانویه	وزم	اوجا	درخت	*Ulmus minor*
گراشکو	ریشه	گزنه	گزنه	علفی چندساله	*Urtica dioica*
خرم‌آباد سفیدکوه، هکسوان	بذر،ریشه	سی گلینه	صابونک	علفی ،یکساله	*Vaccaria pyramidata*
الیگودرز کاظم‌آباد، گهر، اکبرآباد، زاغه، قلعه خانی	گیاه کامل	-	سیزاب آبی الوندی	یکساله،پایا	*Veronica anagallis، aquatica*

[Downloaded from yafteh.lums.ac.ir on 2026-11-03]

نام علمی	فرم رویشی	نام فارسی	نام محلی	اندام مورد استفاده	پراکنش
Vicia ervilia	علفی،تیره بقولات	گاوبذر	گاینه	آرد بذر	نوزیان
Violo tricolor	یک،دو ساله	گل بنفشه	بنفشه	سرشاخه‌های گلدار	خرم‌آباد، سفیددشت،گل‌هو، الشتر، سفیدکوه، کاکارضا،رومشکان
Viscum album	درختچه	درواش	چکم	میوه، گل	دورود داراب
Vitex psudo negundo	درختچه	پنج انگشت	کرف	میوه، سرشاخه‌های گلدار	ملاوی، خرم‌آباد، شوراب، تشکن، کوهدشت، پل‌دختر
Vitic vinifera	درختچه	مو، تاک	مو	میوه، برگ	پرسک، تی
Ziziphora clinopodioides	چندساله	کاکوتی	پونه کوهی	اعضای هوایی گیاه	رازان، اشترانکوه، الیگودرز، گریت، زاغه
Ziziphora tenuir	یکساله	گونه‌ای کاکوتی	-	اعضای هوایی گیاه	پارک جنگلی، چم قلندر، سیاهپوش
Ziziphus jujuba	درختچه	عناب	عنو	میوه	الیگودرز
Ziziphus nummularia	درختچه	کنار پارسی	رملیک،دره	میوه، برگ	ملاوی، پل‌دختر کول‌کنی، واشیان

جدول(3)گیاهان دارای مصارف سنتی خاص در استان لرستان *(مطالب این جدول باورهای مردم لرستان در خصوص گیاهان دارویی است)*

Adiantaeae

پر سیاوش، خون سیاوش *Veners ،Adianthum Capillus*

جهت درمان عفونت‌های ریوی و نزله، نوعی شربت تهیه و مصرف می‌گردد. همچنین برگ‌های له شده آن جهت کاهش درد محل گزش مار به کار می‌رود. خاکستر سوخته آن مخلوط با آب برای درمان شوره سر مصرف می‌شود.

Anacardiaceae

بنه ، گلنگ Pistacia atlantica

برای درمان زخم‌های عفونی صمغ را حرارت داده تا نرم شود، سپس آن را روی موضع قرار می‌دهند، در عفونت‌های ریوی صمغ را روی حرارت قرارداده تا بسوزد و دود حاصله تنفس می‌گردد. برای جلوگیری از پیشرفت پوسیدگی دندان، مقداری صمغ سوخته را در موضع پوسیدگی قرار می‌دهند برای درمان ورم معده و زخم اثنی عشر به اندازه یک فندق از صمغ خام همراه با شکر هر روز ناشتا مصرف می‌گردد.

خینجوک، کلنگ نرمه *Pistacia Khinjuk*

از میوه‌های رسیده بعنوان تنقلات و جهت رفع سنگینی معده و نفخ استفاده می‌گردد. برای درمان چشم درد و ریزش مو صمغ را سوزانده دوده حاصله را به چشم می‌رسانند .

سماق ، تورسماق، ترش *Rhus Coriaria*

در موارد کم اشتهایی میوه را به صورت پودر مصرف می‌گردد. در دامپزشکی جهت درمان زخم دهان دام‌هایی نظیر گاو و گو سفند مورد استفاده قرار می‌گیرد.

Asteraceae

بومادران، برنج داس *Achillea Phyllia* و *Achillea Wilhelmsii* برای درمان دل درد، سوء هاضمه بصورت دم کردنی مصرف می‌گردند.

شکر تیغال، قن شکروک *Eqinops* Spp

جهت درمان زخم ها ، ساقه را پس از خشک کردن پودر نموده روی محل زخم می پاشند .

کنگر *Gundelia tornefortii*

جهت درمان زخم های ناشی از سوختگی که عفونی شده اند مخلوط خاکستر گلهای کنگر با شیر یا خامه اسفاده می گردد . همچنین برای دفع انگل

[Downloaded from yafteh.lums.ac.ir on 2026-11-03]

های روده ای کنگر را در شیر پخته و مصرف می کنند .

درمنه، خرس داری *Artemisia annua*

برای درمان عفونت‌های پوستی در انسان و دام و نیز در موارد سرمازدگی به صورت ضماد مورد استفاده قرار می‌گیرد.

گونه‌ای شنگ *Trogopogon Caricifolium*

جهت تنظیم فشار خون و پاین آوردن چربی خون، تمام پیکره گیاه و به ویژه گلها به صورت چای مصرف می‌گرد.

بابونه، گل باپنه، گل بوینه، گل خاینه *Matricaria aurea*

جهت درمان دل درد، نفخ، سرما خوردگی و عفونت‌های زنانه به صورت چای و بخور مصرف می‌گردد .

Brassicaceae

خاکشیر *Descorania Sophia*

برای درمان سرگیجه به مدت 2 ساعت در آب خیسانده، سپس مصرف می‌گردد. جهت درمان اسهال بصورت یخ مال و بدون آب. برای دفع کرم‌های روده‌ای آنرا جوشانده با نبات شیرین و ناشتا مصرف می‌گردد.

علف چشمه، بلمک *Nasturtium Officinale*

برای درمان درد مفاصل و روماتیسم، تمام پیکره رویشی گیاه را اندکی حرارت داده، بصورت گرم در محل دردناک قرار داده می‌شود.

Lorantaceae

داروا‌ش، چکم، نوکه Viscum *album*

برای سرباز کردن دمل‌های پوستی و زدودن موهای زاید بدن، میوه پخته داروا‌ش مورد استفاده قرار می‌گیرد.

Euphorbiaceae

فرفیون، شیر شیرک *Euphorbia* Spp

برای درمان میخچه و زگیل، شیرابه گیاه را دو یا سه بار روی موضع اثر می‌دهند.

Fagaceae

بلوط، بلی *Quercus branti*

پوست نازک داخل میوه با نام محلی جفت، جهت زخم و جراحات دستگاه گوارش به مقدار کم به صورت چای مصرف می‌شود. میوه بلوط بصورت بوداده و پودر شده جهت درمان اسهال بصورت مخلوط با ماست مصرف می‌گردد.

بلوط دارمازو، دارمازی *Quercus infectoria*

در درمان سوءهاضمه، به عنوان داروی ملین ازگز علفی استفاده می‌گردد. انواع گال‌های ایجاد شده توسط حشرات مازوج زرد و سبز جهت تسکین درد دندان مورد استفاده قرار می‌گیرد(مازوج را پودر نموده روی دندان قرار می‌دهند.

Juglandaceae

رماتیسم مفصلی *Juglans regia*

جهت تسکین درد مفاصل برگها را جوشانده سپس با مقداری آرد و نمک مخلوط و در موضع قرار می‌دهید.

Lamiaceae

گونه ای سنبل بیابانی،گنل

Eremostachys laevigata & *Eremostachys Pulvinata*

جهت ضد عفونی دستگاه اداری و تناسلی بویژه در زنان، همچنین در موارد مارگزیدگی برگ‌ها را پس از جوشاندن در محل مارگزیدگی قرار می‌دهند و در تهیه رنگ‌های زرد در رنگرزی الیاف پشم جهت بافت فرش و جاچین (ماشته) مورد استفاده قرار می‌گیرد.و جهت تسکین دردن ناشی از گزش حشرات از جوشانده برگهای خشک گیاه استفاده می‌گردد.

پونه، پینه، گل پینه *Mentha logifolia*

جهت دفع صفرا ، مقداری پونه را با دو بذر اسفند در یک لیوان آب جوشانده با قدری عسل یا نبات شیرین و سپس مصرف می گردد .برای رفع نفخ ، کم اشتهایی و سنگینی معده به صورت تازه و یا خشک بصورت چای مصرف می گردد .

گل آرونه *Salvia hydreange* & *Salvia multicaulis*

جهت رفع سرماخوردگی و تقویت عمومی سرشاخه‌های گل دار به صورت چای مصرف می شود .

چای کوهی، کلکنه *Stachys lavandulifolia*

درمان سرماخوردگی ، سرشاخه‌های گلدار به صورت چای مصرف می شود .

[Downloaded from yafteh.lums.ac.ir on 2026-11-03]

گلپوره ،حلیه *Teucrium Polium*

جهت رفع اخلاط و مشکلات تنفسی همچنین مسمومیت های سبک سرشاخه‌های گلدار به صورت جوشانده مصرف می گردد .

مرزه خوزستانی، مرزه رشینگری *Satureja khuzestanica, S. rechingeri*

جهت درمان سنگ‌های مجاری ادرار، زالو گرفتگی، دفع انگل‌ها در دام‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرد.

آویشن *Thymus daenensis, T. Kotschyanus , T. Pubescens , T. Falax, T. eriocalyx*

جهت درمان سرماخوردگی و آسم و تب و خستگی و سیاه سرفه و عدم دفع ادرار و اختلالات کلیوی به صورت چای یک یا دو فنجان در روز و همچنین جهت ناراحتی های گوارشی از قبیل نفخ معده و به عنوان ادویه در تهیه اغذیه گوشتی به ویژه کباب مصرف می شود .

گونه‌ای کاکوتی، پونه کوهی *Ziziphora clinopodioides*

تقویت دستگاه گوارش به صورت چای مصرف می گردد .

گونه‌ای *کاکوتی* *Ziziphora tenuior*

تقویت دستگاه گوارش به صورت چای مصرف می گردد .

Liliaceae

بن سرخ، سورپا

Allium haementhoides

جهت درمان ناراحتی‌های کلیوی بخصوص دفع سنگ‌های کلیوی و تسکین دردهای گوارشی و روماتیسمی، بصورت دم شده و یا به شکل آش همراه با برنج مصرف می‌شود که در درمان سرما خوردگی مؤثر اشت .

موسیر ، ذیل *Allium hirtifolium*

جهت درمان رطوبت و دردهای مفصلی و تنظیم فعالیت دستگاه گوارش پس از شیرین شدن در داخل ماست یا دوغ و قبل از شیرین شدن همانند سیر در تهیه غذا مورد استفاده قرار می‌گیرد .

لاله سرنگون،اشک مریم *Fritillaria imperialis*

جهت درمان دمل های چرکی ، پیاز را پس از خشک کردن بصورت پودر در آورده و در محل دمل می بندند و یا پیاز تازه را کوبیده مصرف می‌کنند برای تحمل زایمان و کاهش درد ناشی از آن خمیر پیاز لاله سرنگون روی شکم زائو می بندند .

گونه‌ای سریش، زرشک *Eremurus Persicus*

جهت درمان کم اشتهایی و پیش‌گیری از تصلب شراین به کار می رود . همچنین ضماد ان برای جوش خوردن استخوان شکسته و انقباض عضلات مصرف می‌گردد .

پیاز تابستان لرستانی، انشک *Nectaroscordeum tripedale, N. coelzi*

به صورت تازه خوری و یا خشک شده در تهیه غذا و جهت درمان دردهای رماتیسمس مصرف میگردد

Malvaceae

گل هیرو، گل ختمی

Althaea officinalis

جهت درمان استفراغ ریشه را با شیر پخته و تا بند آمدن استفراغ مصرف می گردد .

پنیرک ،توله *Malva neglecta*

درمان گلودرد برگ ها ، گلها و میوه ان را جوشانده روزی سه قاشق غذاخوری مصرف می شود .

Moraeae

انجیر، کره *Ficus Carica*

جهت درمان زگیل شیر خارج شده از گیاه در اثر کندن میوه یا برگ چند نوبت بررسی زگیل مالیده می شود . جهت درمان تنگی نفس و اسم میوه انجیر را با شیر جوشانده و مصرف می شود .

Papilionaceae

باقلا، باقله *Faba vulgaris*

جهت تسکین درد دندان مخلوط باقلای پخته و صمغ زدو (ژوی) مورد استفاده قرار می‌گیرد . برای تسکین دردهای ناشی از کوفتگی و رفع ورم پستان (به علت تجمع شیر) و جهت سربازکردن دمل و خروج چرک ، مخلوط آرد باقلا ، آرد جو ، سرکه و نعنای پخته را در موضع مـی بندنـد . بـرای درمـان موهای زائد صورت در خانم ها پس از کندن موهای مذکور خمیر حاصل از پودر باقلا در اب لیمو را بصورت ماسک مورد استفاده قرار می گیرد .

[Downloaded from yafteh.lums.ac.ir on 2026-11-03]

شیرین بیان، ملیم، بله *Glycerrhiza glabra*

درمان ناراحتیهای دستگاه گوارش مانند زخم روده ، ریزوم را جوشانده شیره غلیظی از آن تهیه سه نوبت در روز مصرف مـی گـردد . از مخلـوط شـیرابه غلیظ حاصل از جوشاندن زیوم و زرده تخم مرغ ضمادی به دست می آید که رب سوز نامیده می شود و برای شکسته بندی مورد استفاده قرار می گیرد .

Plantaginaceae

یارهنگ، خارچنک *Plantago lanceolata, Plantago mojor*

جهت درمان زخم های موجود در دهان (آفت) برگ های گیاه را پس از شستشو در دهان جویده ولی خورده نشود .

بارهنـگ، بـالنگو *Plantago Psyllium*

درمان زخم ها و آبسه ها از جوشاندن بذر آن لعابی به دست می آید که بر روی موضع گذاشته می شود .

Polygonaceae

ریواس، ریواس *Rheum ribes*

درمان نرمی استخوان و تقویت بینایی دم برگ و ساقه به صورت عرق مصرف می شود .

Punicaceae

انار *Punica granatum*

در درمان اسهال بزرگسالان انار را در خمیر گرفته در آتش گذاشته پس از پخته شدن مصرف می‌گردد

Rosaceae

بادام کوهی ، ارژن، ارژه *Amygdolus lycioides*

صمغ حاصل از آن با نام محلی ژوی جهت تسکین درد دندان و شستشوی موی سر مخلوط با زرده تخم مرغ مصرف می گردد. جهت دفع انگل‌های روده‌ای از جوشانده برگ آن استفاده می‌گردد.

محلبه، ملهو *Cerasus mahalab*

جهت درمان عفونت بویژه عفونتهای با منشاء سرماخوردگی میوه را پخته و آب ان را می‌نوشند. همچنین جهت تسکین دردهای روماتیسمی مخلوط مغز بذر محلب و روغن حیوانی را به صورت ضماد در موضع دردناک قرار می دهند.

نسترن، گل باغی، گل باخی *Rosa canina*

ضد سم مار ،گلبرگ ها را کوبیده در محل نیش مار قرار می دهند درمان یبوست های مزمن و میکروب کش مخلوط با ماست و دوغ مصرف می‌گردد.

Rhamnaceae

سیاه تنگوس طبی، تینگز *Rhamnus catharica*

جهت پایین آوردن فشار خون و درمان نارحتی های کلیوی ، جوشانده حاصل از شاخه های آن مصرف می‌گردد .

سیاه تلو ،آهن دره *Paliurus spina christi*

به منظور درمان خونریزی لثه ، مقداری از میوه آن را جوشانده ، به عنوان دهان شویه مورد استفاده قرار می‌گیرد.

Solanaceae

تاج ریـزی رارژک *solanum nigrm* var. *nigrum*

در موارد یبوستهای مزمن میوه گیاه بصورت تازه یا خشک شده مصرف می‌گردد .

Thymelaeaceae

دافنه، توی لک، الف *Daphne mucronta*

جهت درمان زگیل از پوست تازه و یا خشک آن استفاده می‌گردد از ریشه و ساقه آن نوعی سرمه تهیه می‌شود و اعتقاد براین است که بینایی را تقویت و از آب مروارید جلوگیری می نماید.

Ulmaceae

اوجا، وزم در *Ulmus minor*

درمان نازایی ، شاخه های جوان و پوست درخت را جوشانده شیره حاصله بصورت شربت مصرف می شود. شکسته بندهای محلی جوشانده برگ و پوست آن را با پیه گوسفند برای درمان شکستگی مورد استفاده قرار می دهند .

Umbelliferae

باریجه، بیژ، بژ

[Downloaded from yafteh.lums.ac.ir on 2026-11-03]

در هنگام ختنه کودکان در آتش انداخته و اعتقاد براین است که مانع رسیدن بوهای مضر به فرد می‌گردد .	
کما،کمه	*Ferula ovina*
در درمان کمر درد قسمتهای هوایی و ریشه به صورت پخته روی محل قرار داده می شود .	
چوبل، چوپر	*Ferula angulata*
درمان دردهای کلیوی، ساقه و برگ بصورت چای مصرف می‌گردد دم کرده آن جهت رفع نفخ شکم حیوانات به‌کار می‌رود .	
آوندل، پینومه، آونول	*Smyrnium cordifolium*
ریشه و ساقه بعنوان یک ماده غذایی بصورت خام یا پخته مصرف می‌گردد .	

جدول شماره 3- مهمترین تیره‌های گیاهی بر حسب درصد گونه‌های جمع‌آوری شده

ردیف	تیره	درصد
1	*Anacardiaceae*	4
2	*Asteraceae*	10/9
3	*Cruciferae*	5/4
4	*Lamiaceae*	12
5	*Liliaceae*	6/1
6	*Papilionaceae*	9/5
7	*Rosaceae*	8/2
8	*Umbelliferae*	8/2

بحث و نتیجه گیری

انجام این پژوهش، گام مثبتی در جهت شناخت بهتری از موقعیت گیاهان دارویی و نیز توانمندی‌های استان در امر شناسایی گیاهان دارویی، فرآورده‌های جنبی آنها جهت استفاده در صنایع تبدیلی است. بررسی‌ها نشان می‌دهد که این استان از نظر گسترش و پراکندگی گیاهان دارویی و فرآورده‌های فرعی بسیار غنی و دارای ارزش اقتصادی زیادی است که با استفاده‌های معقول و منطقی، می‌توان به نحو شایسته‌ای از آنها استفاده نمود.

وضعیت خاص پستی بلندی‌های استان (حداقل ارتفاع 330 متر در منطقه پل ز ال و حداکثر ارتفاع 4050 متر در اشترانکوه)، آبهای سطحی فراوان و مخازن آب زیرزمینی غنی، وجود بیش از 1/5 میلیون هکتار جنگل و مرتع و اقلیم متنوع سبب تنوع چشمگیر پوشش گیاهی استان گردیده است که بسیاری از آنها دارای اهمیت خاصی در صنایع مختلف می‌باشند .

طبق بررسیهای بعمل آمده در منابع مختلف 96 گونه گیاهان دارویی از استان گزارش گردیده بود. که در طی این تحقیق 151 گونه گیاه دارویی از سطح استان جمع‌آوری و شناسایی گردید. در مقایسه با گیاهان دارویی جمع‌آوری شده در استان‌های بوشهر 70 گونه (6)، هرمزگان 113 گونه (7)، مرکزی 144 گونه (8)، کردستان 144 گونه (9)، تنوع بیشتری نشان می‌دهد اما در مقایسه یا استان‌های زنجان 163 گونه(10)، همدان 315 گونه (11)، قزوین 250 گونه (12)، به نظر می‌رسد که از تنوع کمتری برخوردار است. لازم به ذکر است با توجه به وسعت استان و وجود کوه‌های عظیم اشترانکوه، سفید کوه، گرین و میان‌کوه که دست رسی به آنها بسیار مشکل و در بعضی قسمت‌ها با تجهیزات موجود غیر ممکن است. تعدادی از نمونه‌های گیاهی با خواص دارویی جمع‌آوری نشده باشند. بنابراین در آینده و در تحقیقات دیگر امکان افزوده شدن گیاهان جدیدی به فهرست گیاهان دارویی استان لرستان وجود دارد.

نتایج بدست آمده از اجرای این پژوهش می‌تواند به صورت یک هسته مرکزی جهت گسترش فعالیت در زمینه‌های مختلف از قبیل اجرای طرحهای تحقیقاتی در خصوص اثرات درمانی آنها، اهلی نمودن و کاشت در سطح وسیع، احداث

[Downloaded from yafteh.lums.ac.ir on 2026-11-03]

واحدهای صنعتی تبدیلی و بسته بندی گیاهان مذکور مورد استفاده قرار بگیرد.

همچنین اشتغال بخشی از نیروی کار فعال در مراحل مختلف تهیه، تولید و عرضه اینگونه گیاهان و مهمتر از همه جلوگیری از بهره برداری‌های بی‌رویه توسط سودجویان گامی در حفظ ذخائر ژنتیکی گیاهی استان و کشور است. وجود گیاهان دارویی نادر، در معرض خطر انقراض و انحصاری در بین گیاهان معرفی شده استان ضرورت توجه به این گیاهان را دو چندان می‌نماید. بعلاوه تجربیات بدست آمده می‌توانند در افزایش اطلاعات دست‌اندر کاران، علاقمند و خصوصاً افرادی که مایل به کار در این زمینه هستند، مفید واقع گردد.

از آنجائیکه گیاهان دارویی کاربرد وسیعی در صنایع داروسازی، لوازم بهداشتی و آرایشی غذایی... دارند، لذا پیشنهاد می‌گردد کلکسیونی از این گیاهان بصورت زنده تهیه گردد. و سپس به مطالعه اثرفاکتورهای اکولوژی نظیر، نوع خاک، زمان و روش کاشت، میزان و روشهای مختلف آبیاری، اثر مقادیر مختلف کود ... بر کیفیت و کمیت مواد مؤثره گیاهان بصورت طرح‌های جداگانه پرداخته شود.

ارائه شیوه‌های کاشت، تکثیر و تولید گونه‌های بومی مورد نیاز صنایع مختلف، ترغیب بهره برداران به کاشت اینگونه گیاهان به جای بهره‌برداری از طبیعت می‌تواند گامی در حفظ ذخایر مهم گیاهی استان و همچنین کوتاه نمودن دست سود جویان از طبیعت باشد.

برقراری ارتباط با بازار جهانی گیاهان داروئی و تعیین اولویت‌های آنها، استاندارد سازی گیاهان دارویی کاشته شده و محصولات نهایی یا حد واسط جهت یافتن بازارهای خارجی از اهمیت خاصی برخوردار است. همچنین معرفی گیاهان دارویی بومی استان و بازار یابی آنها از مسائلی است که باید مورد توجه قرار بگیرد. تشکیل تعاونی‌هایی از فارغ التحصیلان رشته‌های تولیدات گیاهی و سایررشته‌های کشاورزی جهت تولید و فرآوری گیاهان دارویی و بهره برداری از اراضی درجه دو جهت کاشت اینگونه گیاهان احداث و راه اندازی واحدهای صنعتی کوچک اسانس و عرق گیری می‌تواند گامی مؤثر در ایجاد اشتغال و درآمد در استان باشد.

[Downloaded from yafteh.lums.ac.ir on 2026-11-03]

References

1. Ghahreman A, Flora of Iran in natural colors, Tehran, Iran, 1980-1999; 1-18.
2. Mobayen S, Flora of Iran, Tehran University, Tehran, Iran, 1955-1980; 1-4.
3. Rechinger K, Flora iranica, 1963-1982; No: 162, 161, 158, 157, 154, 152, 151, 150, 149, 147, 145, 144, 140, 139, 136, 126, 125, 123, 122, 121, 120, 117, 112, 110, 95, 90, 70, 66, 68, 56, 34, 32, 26.
4. Davis PH, Flora of turky and the east Aegean Island, University of Edinburgh, 1970; 3.
5. Asadi M, Flora of Iran, Research Institute of Forest and Reanglands, Tehran, Iran, 1980-2005; 6-7, 14-15, 24-25, 27, 34-35, 37-40, 43, 49- 51
6. Gholami F, Medicinal plants of Bushehr province. Iranian Jornal of Medicinal and Aromatic Plants, 2004; 20: N0.(2)
7. Soltani MA, Medicinal plants of Hormozgzn province. Iranian Jornal of Medicinal and Aromatic Plants, 2001; 8: N0.(0).
8. Mirdavoodi HR, Idetification of Medicinal plants of Markazi Province. Iranian Jornal of Medicinal and Aromatic Plants, 2007; 23: N0.(4).
9. Hoshidari F, Medicinal plants of Kordestan Province. Iranian Jornal of Medicinal and Aromatic Plants. 2009; 25: N0.(1).
10. Musavi A, Medicinal plants of Zanjan Province. Iranian Jornal of Medicinal and Aromatic Plants. 2004; 20: N0.(3).
11. Kalvandi R, Idetification of Medicinal plants of Hamedan Province. Iranian Jornal of Medicinal and Aromatic Plants. 2003;23: N0.(3).
12. Akbariniya A,Collection and Idetification of Medicinal plants of Qazvin Province. Iranian Jornal of Medicinal and Aromatic Plants. 2002; 16: N0.(0).

[Downloaded from yafteh.lums.ac.ir on 2026-11-03]